

شورای سیاست گذاری حوزه های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهش

تحقیق درسی سطح ۲

عنوان

مدیریت اقتصادی زن در خانواده

استاد راهنما

سرکار خانم مشکواتی

نگارنده

راحله زارعی

سال تدوین

اردیبهشت ۱۳۹۴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تمحیدیه:

سپاس خدای را سزااست که آفریننده ی بندگان ، و گستراننده زمین ، و جاری کننده آب در زمین های پست، و رو یاننده ی گیاه در کوه ها و تپه های بلند است. نه اول او را آغاز و نه ازلی بودن او را پایانی است .

تقديم به پیشگاه:

مادر تاریخ و کوثر قرآن

تقدیر و تشکر:

سپاس فراوان به محضر استاد شریف و ارزشمندم؛ بهره مندی از عافیت دنیا و آخرت ایشان را از خداوند متعالی خواستارم .

چکیده:

زن و مرد از لحاظ و روحی تفاوت هایی باهم دارند اما این به معنای کمال یکی از این دو جنس و یا نقصان دیگری نیست، بلکه عنایتی است که خداوند بر آن دو داشته، تا جهان به بهترین وجه اداره گردد.

در مسئله مدیریت نیز باید به این تفاوت ها و سرمایه های وجودی زن و مرد توجه داشته و به هر یک در حد توانش مسئولیت داد چه بسا در بعضی موارد توانایی زنان بیش از مردان باشد.

اسلام که توجه ویژه ای به زن دارد، از فعالیت زن در عرصه ی ساماندهی امور اقتصادی خانواده در عرصه های مختلف از اجرایی، مدیریتی و... استقبال می نماید.

بنا بر آن زنان با عهده دار شدن وظایف خانه داری و مدیریت خانواده به عنوان همسر و مادر در پرورش فرزندان، می توانند عاملی برای پیشرفت و ارتقاء اقتصاد خانواده محسوب گردند.

کلمه های کلیدی:

اقتصاد، مدیریت، خانواده، زن، نقش.

صفحه	فهرست مطالب
۱.....	مقدمه.....
	فصل اول: کلیات تحقیق
۳.....	الف) تبیین موضوع.....
۴.....	ب) اهمیت و ضرورت وهدف تحقیق.....
۵.....	ج) پیشینه موضوع و تحقیق.....
۶.....	د)سؤالات تحقیق:.....
۶.....	ه)فرضیه
۷.....	ز)پیش فرض ها.....
۸.....	ح)مفاهیم متغیرها.....
۱۰.....	ط) روش تحقیق.....
۱۰.....	ی)سازماندهی تحقیق.....
۱۰.....	ک) سازماندهی تحقیق.....
۱۰.....	ل) محدودیت هاو مشکلات تحقیق.....
	فصل دوم: اقتصاد و خانواده

گفتار اول: اقتصاد.....۱۳.

گفتار دوم: خانواده۱۵.

فصل سوم: مدیریت زن بر هزینه خانواده

گفتار اول: نقش زن در ساماندهی و برنامه ریزی در خانواده.....۱۹.

گفتار دوم: نقش زن در جلوگیری از رفاه و مصرف گرایی.....۲۳.

فصل چهارم: مدیریت زن در نقش همسری و مادری

گفتار اول: مدیریت زن در نقش همسری.....۳۰.

گفتار دوم: مدیریت زن در نقش مادری.....۳۵.

نتیجه گیری.....۳۷.

را هکارها.....۳۸.

منابع و مأخذ.....۳۹.

مقدمه:

خانواده به عنوان یکی از نظام های اولیه در جوامع و اصلی ترین جز تشکیل دهنده اجتماع از اهمیت بالایی در میان اندیشمندان برخوردار است. در اسلام نیز در نگاه به خانواده همراه با تقدس و احترام است به این دلیل کوچک ترین رکن اجتماع نقش و تأثیر در جامعه است.

در این ساختار مهم «زن» همواره به عنوان یک رکن اساسی محسوب می شود که نقش برجسته ای در تمامی عرصه ها از جمله اقتصادی با ساماندهی بهینه امور اقتصادی خانواده بر می آید تا از این مسیر ضامن سلامت خود و خانواده و نسل های آینده باشد.

زن از قدیم الایام نه تنها اداره امور داخل منزل را به عهده داشته است. اسلام نیز همواره از زنان و فعالیت های اقتصادی آنها حمایت کرده و در قرآن استقلال اقتصادی وی را به رسمیت شناخته است نقش اساسی زن به داخل خانه و همسر و فرزند مربوط می شود. شناخت مدیریت زن در اقتصاد خانواده و چگونگی آن برای زن امروز لازم و ضروری است. بنابر این برای شناخت زن نسبت به این نقش اساسی در خانواده بر آن شدیم که تحقیقی با این عنوان که شامل چهارفصل با عناوین کلیات تحقیق، خانواده و اقتصاد، مدیریت زن بر هزینه خانواده همراه با گفتارهای چون "نقش زن در ساماندهی و برنامه ریزی در خانواده"، نقش زن در جلوگیری از رفاه و مصرف گرایی" و فصل چهارم مدیریت زن در نقش همسری و مادری می باشد که در آخر نتیجه و ارائه راهکارهایی نوشته شده است. به امید اینکه در شناخت مدیریت اقتصادی زن در خانواده مؤثر واقع شود.

فصل اول:

کلیات تحقیق

تبیین موضوع:

با نگاهی گذرا به جهان معاصر از تحول زندگی اجتماعی، تغییرات و تحولات در زندگی زنان خود دامنه وسیعی از تغییرباورها و انگاره های اجتماعی در باره زنان تا تغییرنقش های فردی، خانوادگی و اجتماعی در بر می گیرد.

مدیریت زن در اقتصاد خانواده در میان این تحولات اهمیت و نقش ویژه ای دارد. یکی از وجوه اهمیت موضوع نقش زن در مدیریت اقتصادی خانواده، تأثیرات در ساماندهی، بنیه ی امور اقتصادی خانواده توسط زن است که مدیریت زن در این عرصه در اداره امور داخل منزل بطن در آمد و مصرف است که منجر به رشد و توسعه اقتصادی خانواده می شود که دراین تحقیق سعی برآن است نقش مدیریت اقتصادی زن در خانواده را مورد بررسی قرار دهیم آن هم با چهار چوب زیر: خانواده و اقتصاد، مدیریت زن بر هزینه خانواده، مدیریت زن در نقش همسری و مادری و در آخر راهکارهایی ارائه خواهد شد. انشاالله که کاربردی اساسی در مدیریت اقتصادی زن داشته باشد و مورد قبول حق.

اهمیت و ضرورت و هدف تحقیق:

سیاست های حمایتی دولت های جدید در زمینه حمایت از مشاغل زنان و از سوی دیگر افزایش هزینه های سنگینی در شهر های صنعتی موجب شده که رفت و آمد زنان در عرصه عمومی، ترک خانه در ساعاتی از شبانه روز و تغییراتی در روابط همسران، مادران و فرزندان پدید آورده و همین طور سبب تحولاتی در زندگی اجتماعی انسان ها شده است گرچه ممکن است گاه از سر اضطرار باشد اما با وجود پیامدهای که برای خانواده دارد و تأثیر آن بر وضع روحی و روانی. اخلاقی آنان و جامعه گذاشته، شایسته است، نقش زن در مدیریت اقتصادی خانواده که در رشد و تعالی اقتصادی و فرهنگی آن مفید واقع می شود و با بکار بستن پاره ای تدابیر در اداره درآمد و مصرف خانواده می تواند در بهبود اقتصادی خانواده نقش بر جسته ای داشته باشد، شکافته و مورد دقت قرار گیرد. این تحقیق می تواند مرجعی برای آگاهی از چگونگی مدیریت و تدابیر زن در اقتصاد خانواده باشد.

پیشینه موضوع و تحقیق:

قدمت خانواده به اندازه قدمت تاریخ بشر است. فعالیت اقتصادی کار و تلاش همواره قرین زندگی افراد بشر بوده و زن و مرد با کار و تلاش سعی در بهبود زندگی خود داشته اند در این میان زن از قدیم الایام نه تنها اداره امور درخل منزل را بر عهده داشته بلکه اکثر موارد دوش به دوش مردان در میدانهای مهم اجتماعی از جمله اقتصاد فعالیت داشته است. گرچه اصل فعالیت اقتصادی زن در خانه و خانواده است. گرچه فمینیسم کار بیرون از خانه ترجیح می دهد اما وقتی به ادیان دیگر نظر کنیم خواهیم دید در آنها هم فعالیت اقتصادی در خانه و خانواده را ترجیح می دهند.^۱

برای تبیین مدیریت اقتصادی زن در خانواده که با مراجعه به اسناد و مطالعه کتاب و منابع موجود که در این مورد نگاشته شده است ازجمله:

کتاب "زن در اندیشه اسلامی" نوشته رسول جمال محمد فقی ترجمه محمود ابراهیمی که شامل دو باب می باشد. که هر باب شامل سه فصل می باشد. باب اول به بیان دیدگاه شریعت اسلامی پیرامون قضایای کلی مربوط به زن پرداخته شده و در باب دوم نگرش های فکری معاصر پیرامون قضایای مربوط به زن معاصر پرداخته شده است کبنابر این تنها مطالب اندکی از این کتاب جهت پژوهش حاضر استفاده گردیده است.

کتاب دیگری که دراین تحقیق استفاده شده کتاب "زن در اسلام" ^۲نگاشته فریبا عباسوند که در سه بخش تدوین گشته ؛بخش اول: زن و تکالیف فردی،بخش دوم زن و خانواده و بخش سوم به زن و اجتماع پرداخته است در این کتاب بسیار شیوا و رسا و کامل خانواده ،زن،نقش های وی

^۱. رسول، جمال محمد فقی، زن در اندیشه اسلامی، مترجم محمود ابراهیمی، تهران: نشر احسان ۱۳۸۳ش، ص ۳۶

مسائل اجتماعی زن شرح داده است این کتاب پر محتوا نقش ارزنده ای در تکمیل مطالب این پژوهش داشته است.

کتاب دیگر اینکه "اسلام و جامعه شناسی خانواده" نوشته حسین بستانی و همکاران شامل پنج فصل می باشد که به عنوان فصل اول ازدواج و الگوهای خانواده، فصل دوم کارکردهای خانواده، فصل سوم نابرابری جنسی در خانواده، فصل چهارم ثبات و استحکام خانواده و فصل پنجم طلاق است که از حسن های این کتاب داشتن مقدمه و چکیده در فصل است.

و کتاب " جایگاه بانوان در اسلام " نوشته آیت الله العظمی حسین نوری همدانی که چهره زن را در عرصه های مختلف مورد بررسی قرار داده و هرآنچه که در احکام فقهی و حقوقی مربوط به زن می شود را آورده است.

سؤالات تحقیق:

سؤال اصلی: نقش زن در اقتصاد خانواده چگونه است؟

سؤالات فرعی:

۱- خانواده و اقتصاد به چه معناست؟

۲- کارکرد اقتصادی خانواده چیست؟

۳- مدیریت زن بر اقتصاد خانواده چگونه است؟

۴- زن چگونه در اولویت بندی هزینه های خانواده نقش دارد؟

۵- زن چگونه می تواند در نقش همسری و مادری اقتصاد خانواده را مدیریت کند؟

فرضیه و پیش فرض ها:

فرضیه: زنان در مدیریت اقتصادی از طریق کم کردن هزینه ها، افزایش بهره وری و کنترل مصارف با رعایت نظم اقتصاد خانواده نقش محوری دارد.

پیش فرض ها :

۱- زن به عنوان مهم ترین فرد تأمین کالای زندگی می تواند در مدیریت اقتصادی خانواده نقش بسزایی ایفا کند.

۲- زن به عنوان مادر و همسر عمده منابع مصرف خانواده در دست دارد.

۳- زن با برنامه ریزی صحیح می تواند درآمد و هزینه های زندگی را با فرهنگ قناعت در خانواده نهادینه کند.

مفاهیم متغیرها:

اقتصاد: میانه روی در هزینه ها، میانه روی در هر کاری، صرفه جویی.^۱ میانجی نگاه داشتن، قصد.^۲

در اصطلاح به معنای حس تقدیر در معیشت.^۳

مدیریت: مدیر بودن.^۴ در اصطلاح به معنای توانایی و شایستگی اداره جایی با رهبری و کنترل فعالیت های در حال انجام برای رسیدن به هدف های مورد نظر.^۵

خانواده: اهل خانه و اهل بیت؛ مجموعه افراد دارای پیوند نسبی و سببی که زیر یک سقف زندگی می کنند.^۶ در اصطلاح به معنای (أُسْرَ أَسْرَه): أَسْرَه الرجل و الزان غرفه رجله و أسیره و اهل بیت لأنه ینقوی بهم^۷

زن: نساء (نساء): «تُسَيِّتِ الْمَرْأَةُ فَهِيَ نَسَاءٌ إِذَا تَأَخَّرَ حَيْضُهَا».^۸ انسان ماده، همسر.^۱ در اصطلاح نساء: نُسَيْتِ الْاِمْرَءَةَ تَأْخِيرَ اِنْدَاخْتِن حَيْضِ زَنْ.^۲

۱- حسن، انوری، فرهنگ بزرگ سخن، جلد هفتم، بی جا، نشر سخن، ۱۳۸۱ش، ص ۵۰۴

۲ - علی اکبر، دهخدا، لغت نامه دهخدا، جلد دوم، چاپ دوم، تهران: نشر دانشگاه تهران، ۱۳۷۷ش، ص ۳۱۱۴

۳- عاطفه، لفته ای، "رابطه تربیت اسلامی و معیشت مقتصدانه"، چکیده مقالات، فاطمه سادات، حسینی اسحاق آبادی، بی جا، بی تا، ص ۱۱۵

۴- محمد، معین، فرهنگ فارسی معین، جلد ۳، چاپ دوم، بی جا، نشر نامن، ۱۳۸۶ش، ص ۲۷۱۲

۵- حسن، انوری، همان، ص ۶۸۳۱

۶- محمد، معین، همان، ص ۱۲۰

۷- فخرالدین، طریحی، مجمع البحرین، جلد ۳، قم: نشر اسلامی، ۱۳۷۰ش، ص ۲۰۷، نرم افزار جامع الحدیث.

۸- خلیل بن احمد، فراهیدی، کتاب العین، جلد ۵، قم: نشر اسوه، ۱۴۱۴ ه.ق، ص ۳۰۵، نرم افزار جامع الحدیث

نقش: يَنْقِشُ نقشاً الشئ: آن چیز را نقش و نگار کرد که گویا و زشتی آن را از بین برد و آن را آراست.^۳
نگاشتن.^۴

۹- حسن، عمید، فرهنگ فارسی عمید، چاپ یازدهم، تهران: نشر امیر کبیر، ۱۳۷۶ ش، ص ۹۷

۱۰- علی اکبر، قرشی بنایی، قاموس قرآن، چاپ ششم، تهران: نشر دارالکتب اسلامی، بی تا، ص ۲۷، نرم افزار جامع
الحادیث

۱- لويس معلوف، المنجد في اللغة، ترجمه محمد بندر ریگی، جلد ۲، تهران: نشر ایران، بی تا، ص ۱۱۳

۲- علی اکبر، دهخدا، همان، ص ۶۷

روش تحقیق:

این تحقیق با جمع آوری اطلاعات از منابعی چون کتاب، نشریات و فصلنامه به روش کتابخانه ای بانگرش کاربردی توصیفی آن در جاومه نوشته شده است.

سازماندهی تحقیق:

این تحقیق شامل چهارفصل با عناوین کلیات تحقیق، خانواده و اقتصاد، مدیریت زن بر هزینه خانواده همراه با گفتارهای چون "نقش زن در ساماندهی و برنامه ریزی در خانواده"، نقش زن در جلوگیری از رفاه و مصرف گرایی "و فصل چهارم مدیریت زن در نقش همسری و مادری می باشد که در آخر نتیجه و ارائه راهکارهایی نگاشته شده است.

محدودیت ها و مشکلات :

- ۱- تداخل داشتن تحویل و جمع آوری تحقیق با امتحانات درسی حوزه.
- ۲- در دسترس نبودن منابع کتابخانه ای.
- ۳- بدلیل حجم درسی در این ترم وقت مطلوب برای سر زدن به کتابخانه های سطح شهر نداشتم.

فصل دوم:

اقتصاد و خانواده

گفتار اول:

اقتصاد

اقتصاد در لغت از ریشه «قصد» و به معنای اعتدال و میانه روی؛^۱ و در بُعد اصطلاحی آن به معنای حس تقدیر در معیشت است.^۲ علم اقتصاد، زیر بنای اصلی پیشرفت اصلی یک جامعه است که بین خواسته های نامحدود بشر و منابع محدود او تعادل برقرار می کند؛ زیرا بشر خواسته های نامحدود دارد و نمی تواند همه منابع را برای رفع نیازها و خواسته هایش بدست آورد. اقتصاد، راهی برای رسیدن به منابع و ثروت بیشتر برای مصرف، زندگی کردن نیست؛^۳ بلکه علم استفاده از شرایط مادی بشر به منظور بهتر زیستن بکار رفته است.^۴

یکی از مسائل مهم زندگی، مسائل اقتصادی است. زیرا تأمین نیازهای مادی بشر در گرو و توجه به این مسئله است. اگر اقتصاد برای هر فرد آسایش، یک مسئله است، برای جامعه از اهمیت بیشتری برخوردار است زیرا قوام و سرپایی یک جامعه به اقتصاد است. اقتصاد همانند ستون اصلی جامعه است که آن را استوار کرده و شکل مطلوبی به آن می دهد که قابل استفاده و بهره برداری باشد.^۵ از این روست که در اسلام توجه خاص و ویژهای به مسائل اقتصادی شده و در کنار مسائل عبادی همواره مورد تأکید بوده است.^۶

در اسلام منظور از اقتصاد، کلیه قواعد اساسی حیات اقتصادی است که به عدالت اجتماعی مربوط می شود.^۷

۱- خلیل بن احمد، فراهیدی، همان، ص. ۵۴. و ابن منظور، افریقی، لسان العرب، جلد ۳، بی جا، بی تا، ص ۳۵۴

۲- عاطفه، لفته ای، همان.

۳- طاهره، رشته احمد، "رابطه اقتصاد مطلوب و عبودیت از دیدگاه قرآن" چکیده مقالات، فاطمه سادات، حسینی

اسحاق آبادی، بی جا، بی تا، ص ۹۱

۴- www.samamos.com

۵- زهرا، معصومی، "بررسی اقتصاد از دیدگاه نهج البلاغه" چکیده مقالات، فاطمه سادات، حسینی اسحاق آبادی، بی

جا، بی تا، ص ۹۳

۶- www.samamos.com

۷- عاطفه، لفته ای، همان.

گفتار دوم:

خانواده

خانواده عبارت است از گروهی شامل پدر، مادر و فرزندان که در مکان واحد زندگی می کنند؛ اقتصاد مشترکی دارند و مبتنی بر حقوق و مناسبات و تکالیف فردی و جمعی است.^۱ نخستین سنگ بنای ساختمان بشریت است و تنها مسیر شروع برای تولد انسانها و بهترین محل برای رشد و شکوفایی استعدادهاست.^۲

خانواده اساس اجتماع است. و در فرهنگ اسلامی احترام، منزلت دارد. این واحد، حاصل پیوند طبیعی ازدواج میان دو ناهم جنس است. ساختار آن نیز سلسله مراتبی و مدیریتی آن بر مبنای قانون الهی است. خانواده کارکردهای متفاوتی دارد که کارکرد تولید مثل و آرامش زایی، مهم ترین آنهاست. حفظ اسلام و استحکام این نهاد که هم مسئولیت نهادهای اجتماعی است، به استواری نظام های اجتماعی می انجامد.^۳

بیشتر افراد با ازدواج ارتقای اقتصادی پیدا می کنند و ثروت آنان افزایش می یابد. و آینده نگر می شود و پس انداز و کنترل سبب هزینه ها برایش اهمیت می یابد. در خانواده است که افراد می توانند همه چیز را با ارزش افزوده، ولی ارزان تر در اختیار داشته باشند.^۴

انسان برای گذرای زندگی خود، ناچار به جمع آوری مال است در مصرف آن باید توجه کرد که به بهترین مصرف برسد و تعادل بین درآمد و مصرف رعایت گردد. مسائل مالی خانواده، یکی از

۱- محمود، حائریان اردکانی، مدیر خانه، چاپ دوم، تهران: نشر دانشگاه الزهرا (سلام الله علیها)، ۱۳۸۴ش، ص ۲۵

۲- حسین، نوری همدانی، جایگاه بانوان در اسلام، چاپ دوم، نشر مهدی موعود، ۱۳۸۳ش، ص ۴۰۴

۳- فریبا، علاءوند، زن در اسلام، جلد ۲، چاپ دوم، قم: نشر مطالعات و تحقیقات زنان، ۱۳۹۲ش، ص ۴۳

۴- همان، ص ۵۷

مسائلی است که باید همیشه تحت کنترل باشد این یک منطق و تفکر منطقی برای دوام و رفاه خانواده است.^۱

اقتصاد در خانواده به عنوان میانه روی تعریف می شود. زیرا میانه روی کم را زیاد می کند و این تعادل بین مخارج و هزینه ها بنابراین هر خانواده باید برای درآمد خود برنامه ریزی کند و پیش بینی های لازم را انجام دهد برآورد مالی کند و با توجه به آینده برای هزینه های خود اقدام نماید. در این صورت خانواده ها بر اساس نیازها و درآمد های خودش باید مخارج خود را تأمین کند با مقایسه زندگی اطرافیان! در اولویت بندی هزینه های خانواده باید تمام نیازها در نظر گرفته شود و بعد از رفع نیازها، خواسته های اعضای خانواده نیز با تدبیر انتخاب و نسبت به رفع آنها اقدام گردد زیرا در یک خانواده سالم اقتصادی در تشخیص نیازها دسته بندی می شود.^۲

افراد با آرامش و آسایشی که در خانواده بدست می آورند، خدمات اقتصادی بهتری را در محیط کار ارائه می کنند و انگیزه بیشتری برای فعالیت اقتصادی دارند.^۳

۱- محمود، حائریان اردکانی، همان، ص ۱۸۹

۲- پروین، تشکری، نویسنده کتاب تنظیم بودجه خانواده، www.teyan.zn.ir

۳- فریبا، علاسوند، همان.

فصل سوم:

مدیریت زن بر هزینه خانواده

گفتار اول:

نقش زن در ساماندهی و برنامه ریزی در خانواده

اقتصاد اسلامی مجموعه قواعد کلی ارائه شده در اسلام در زمینه تنظیم حیات اقتصادی و حل مشکلات اقتصادی در راستای تأمین عدالت اجتماعی است. اسلام پایه اقتصاد بشری را خانواده می داند. خانواده به سان جامعه ای کوچک است که باید به مدیریت صحیح و اصولی آن توجه شود. اقتصاد خانواده به معنای چگونگی ساماندهی و مدیریت خانه است که دو جنبه اساسی دارد؛ اول درآمد و دوم هزینه ها.

مهم ترین نکته در اقتصاد خانوار و مدیریت اقتصادی خانواده، دستیابی به الگوی صحیح مصرف و برقراری سیستم درآمدی مناسب است. مدیریت اقتصادی خانواده در شرایط عادی باید بر اساس میزان درآمد های هر یک از اعضای خانواده و هزینه ها تنظیم شود. بی توجهی به مدیریت صحیح هزینه ها در خانواده گاهی بحران ساز می شود. بسیاری از خانواده ها به دلیل عدم مدیریت اقتصادی در دخل و خرج انواع ریا، با مشکلات مالی و حتی خانوادگی روبرو می شوند. بر نامه ریزی به عنوان نخستین گام در اجرای درست مدیریت خانواده است. هر خانواده ای از منابع محدودی کسب درآمد می کند. مدیریت اقتصاد خانواده شامل تخصیص منابع محدود و قابل دسترس به مهم ترین نیازها و خواسته های خانواده است.^۱

اگر چه به صورت ظاهری، حداقل نیمی از موجودیت شخصیت و هویت خانواده از آن زن است اما در عمل، زنان نقش بیشتری در خانواده دارند. آنها محور وجودی خانواده و رابط محکمی بین مرد و فرزندان هستند. خانواده ای از استحکام کافی برخوردار است و در مقابل

۱- شمسی، کرمی، "نقش زن در اقتصاد خانواده"، چکیده مقالات، فاطمه سادات، حسینی اسحاق آبادی، بی جا، بی

مسائل زندگی می تواند مقاومت کند و به هدف های خود دست یابد که زن، نقش و وظیفه خود را در آن بشناسد و به آن خوب عمل کند.^۱

مدیریت زن در اقتصاد خانواده در راستای مدیریت مرد است که شامل این موارد می شود: توجه به اقتصاد خانواده، تغذیه متناسب با توانایی مرد و وادار نکردن مرد بر آنچه توانایی آن را ندارد. هماهنگی در زمینه اقتصادی، در ایجاد روابط سالم و سازنده نقش مهمی دارد. نقش مؤثر زن در اقتصاد خانواده و مدیریت او در ساماندهی وضعیت خانه بیانگر موقعیت و جایگاه اوست. مدیریت او در دخل و خرج و تهیه مصرف کالاهای مورد نیاز می باشد. که با یک برنامه ریزی دقیق، می تواند برای زندگی اش تصمیم گیری نماید.^۲

خانواده سازمانی است که تولید و توزیع کالاهای مورد نیاز را فراهم می سازد. و زن بدون مناقشه به عنوان یکی از دو رکن اساسی خانواده در این سازماندهی و مدیریت نقش اساسی را ایفا می کند. جایگاه مادری و همسری عمده منابع مصرف را به زن می سپارد و انتظار می رود که او بتواند با ساماندهی و مدیریت صحیح بین درآمد و مصرف توازن برقرار کند و با برنامه ریزی و اجرایی صحیح در رشد و توسعه خانواده نقش مؤثر ایفا نماید. از آنجا که جدول بازدهی اقتصاد خانواده در تنظیم نمودار رشد و توسعه اقتصادی جامعه و برنامه های کلان بخش های مختلف دولتی و خصوصی تأثیر بسزا دارد می توان گفت که زنان در واقع نقش کلیدی در استفاده بهینه از منابع دارند. منابع در اینجا شامل زمان، پول یا درآمد های دیگر می باشد.^۳

هرچند شوهر در هر دو جنبه باید شریک و سهیم باشد، ولی ابتکار عمل و تدبیر اساسی را باید

۱- محمود، حائریان اردکانی، همان، ص ۳۹

۲- ر.ک: "مدیریت زن برای رسیدن به سبک زندگی اسلامی" شمیم یاس، شماره ۱۲۶-۱۳۹۲، ص ۴۶

۳- لیلا، خواجه زاده، "نقش و جایگاه زن در مدیریت اقتصاد خانواده" نشریه شمیم یاس، شماره ۱۴۲، ص ۲۰

زن به عهده گیرد. لذا زن باید برای ایجاد فضای مناسب عاطفی و روانی و نیز ایجاد محیط زیبا و نشاط بخش در خانه، برنامه ریزی کند و حتی در صورت نیاز، آموزش های لازم را ببیند، تا بهتر بتواند در خانه یک مدیر خوب و موفق باشد. برنامه ریزی و نظم در زندگی می تواند از بخش مهمی از اختلالات و آشفتگی ها، نگرانی ها یا بی که اعصاب و بدن انسان را آلوده و فرسوده می سازد، جلوگیری به عمل آورد.^۱

یکی از فعالیت های معمول مدیریت ها، برنامه ریزی است. برنامه ریزی جهت دادن به یک چیز (سیستم) و هدایت آن برای پیروی از جهت تعیین شده است.^۲

اگر زن در زندگی خود به درستی برنامه ریزی کند، می تواند بهره وری در خانواده را هدفمند. زنان در خانواده محور و مدار سامان بخشی به امور خانواده و آرمان های اصیل آن هستند از همین رو در مدیریت و برنامه ریزی الگوهای مصرفی در خانواده نقش اصلی را دارند.^۳

۱- فاطمه، قاضی، زن صدف آفرینش، چاپ یازدهم، بی جا، خادم الرضا (علیه السلام)، ۱۳۸۹ش، ص ۲۰۰

۲- محمود، حائریان اردکانی، همان، ص ۲۵

۳- شمسی، کرمی، همان.

گفتار دوم:

نقش زن در جلوگیری از رفاه و مصرف گرایی

بی شک رفتارهای مصرفی بر حجم مصرف کل در جامعه تأثیر گذار است. از دید اقتصادی هر چه میل نهایی افراد جامعه به مصرف بیشتر باشد فرآیند و روابط بین متغیرهای کلان اقتصادی مصرف کل بیشتر خواهد شد. با ایجاد تقاضای مؤثر برای کالاها و خدمات تولید کل فزونی یافته و در نتیجه درآمد ملی افزایش می یابد. مصرف باید در چارچوب صحیح و به اندازه باشد بر انفاق نیز تأکید می نماید. با انفاق روح هم بستگی و کمک به دیگران تقویت می شود. زن می تواند پرهیز از اسراف و تبذیر جلوی اتلاف و هدر رفتن امکانات، لوازم، مواد غذایی، پوشاک و... بگیرد و جامعه را به سوی مصرف صحیح راهنما باشد.^۱

در اسلام تأمین رفاه و آسایش و فراهم کردن امکانات برای زندگی بهتر و راحت تر نیز مورد توجه است. خداوند از اینکه چهار پایانی برای خدمت رسانی به انسان آفریده بر او منت می گذارد و می فرماید: «آنها بارهای سنگین شما را به شهری که جز با مشقت زیاد به آن نمی رسید حمل می کنند چرا که پروردگارتان رؤوف و رحیم است.»^۲ توسعه و رفاه و گشایش و بر خوررداری، آنگاه مطلوب و در خور تمجید است که همراه با تربیت و تهذیب و توأم با پرورش اخلاقی باشد.^۳

تقدیر معیشت و خودداری از اسراف و تبذیر وظیفه هر انسانی است. پس از برقراری پیوند زوجیت به مردان سفارش شده که بر زن و فرزند خود بگسترند. این کار البته به توانایی مرد وابسته است، ولی به هر حال کوشش وی در راه رفاه خانواده جهاد در راه خدا به شمار آمده است:

۱- لایلا، خواجه زاده، همان

۲- نحل (۱۶)، آیه ۷

۳- علی اکبر، کلاتری، الگوی مصرف، چاپ سوم، قم: موسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۸ش، ص ۱۱۱

«الْكَاذُ عَلَى عِيَالِهِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»^۱ از آن سوی زنان وظیفه دارند از دارایی های شوهر پاسداری کنند. یکی از مصادیق نگهداری و پاسداری دارایی، تنظیم مخارج با مداخل، پیشگیری از اسراف و خود داری از هزینه سازی های اضافی است. از آنجا که معمولاً مردان مخارج خانوادها را تأمین می کنند و زنان اغلب مصرف کننده اند؛ هر دو دستور برای مردان و زنان کاملاً بجاست.^۲

تدبیر امور اقتصادی و انضباط مالی از اصول مهم اسلامی در مصرف است که با عنوان تقدیر معیشت از آن یاد می شود. از پاره ای روایات چنین برمی آید که در تقدیر معیشت و تدبیر زندگی، افزون بر توجه به مقدار در آمد و هزینه های فرد و خانواده، باید به شرایط عمومی اقتصادی نیز توجه شود. قرآن در بیانی استوار، بر رعایت میانه روی در هزینه های زندگی و پرهیز از زیاده روی و سختگیری تأکید فرموده است. هم چنین بر اساس آموزه های دینی و بر پایه حکم عقل و تجربه، میانه روی در مصرف، در ساماندهی امور اقتصادی، کاهش هزینه ها و در نتیجه، پیشگیری از فقر و عقب ماندگی فرد و جامعه نقشی مهم دارد.

محدودیت در آمد و امکانات موجود از یک سو و مخارج و هزینه های سنگین و نیازهای گوناگون زندگی از سوی دیگر موجب می شود که قدرت پاسخگویی به همه آنها مقدور نباشد. از این رو هزینه های زندگی باید اولویت گذاری و طبقه بندی شوند و براساس آن، کانون تلاش ها و اعمال هزینه ها در راستای تأمین نیازهای ضروری و محوری تمرکز یابد و اهداف فرعی و کم اهمیت در ردیف های بعد قرار گیرد. بر اساس آموزه های دینی، در شرایط عادی، تأمین نیازمندی های شخصی انسان در اولویت است.^۳

۱- محمد، کلینی، کافی، محقق علی اکبر، غفاری، محمد، آخوندی، ج ۵، چاپ چهارم، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ هـ.ق، ص ۸۸. و سلیم بن قیس، هلالی، کتاب سلیم بن قیس الهلالی، ج ۲، قم: الهادی، ۱۴۰۵ هـ.ق، نرم افزار جامع الحدیث

۲- فریبا، علاسوند، همان، ص ۹۱

۳- فاطمه، مرشدی، "نقش زن در اقتصاد خانواده"، چکیده مقالات، فاطمه سادات، حسینی اسحاق آبادی، بی جا، بی تا، ص ۲۲۴

در زمینه مصرف گرایی می توان به چند مورد اشاره کرد: یکی نهادینه شدن فرهنگ قناعت در بین خانواده هاست. امام علی (علیه السلام) می فرمایند «خوش ترین زندگی، زندگی با قناعت است» قناعت به معنای مصرف به مقدار کفایت است لذا در این زمینه نیز نقش کلیدی زن در مصرف صحیح و مدیریت مصرف خانوار برکسی پوشیده نیست.^۱ امام صادق (علیه السلام) می فرمایند: «پنج چیز است که هر کس نداشته باشد زندگی گوارایی نخواهد داشت تندرستی، امنیت، بی نیازی، قناعت، و مونس همدل»^۲ دیگر اینکه اصل ساده زیستی، از ارزشهای اخلاقی حاکم بر مصرف است که برای شخص قانع، خشنودی و رضایت مندی را به ارمغان می آورد. زیاده خواهی زن و فرزندان منجر به زیر پانهادن اصول اخلاقی و احکام دینی توسط مرد می شود که این زمینه ساز اقتصاد ناسالم و کسب درآمد های نامشروع می گردد.^۳ و دیگری زهد و ساده زیستی، که دراصل زهد به معنای اعراض از چیزی برای ناچیز و کوچک بودن آن است.^۴ زهد از دو بعد در خور توجه است: بعد روانی و بعد عملی. حقیقت زهد از جنبه روحی و روانی، وابسته نبودن به دنیا و مظاهران است و به تعبیر دیگر، آزاد بودن اسان از هر آنچه رنگ تعلق به خود می گیرد به قول حافظ:

غلام همت آنم که زیر چرخ کبود زهر چه رنگ تعلق پذیر دآزاد است

آزادی زاهد از از تمایلات نفسانی به حدی است که دادن ها و در گرفتن ها در وجود او موج ایجاد نمی کند. چنانکه علی (علیه السلام) فرمود: «زهد در دو جمله قرآن خلاصه شده است»^۵

۱- لیلا، خواجه زاده، همان، ص ۲۰

۲- «خمس من لم تکن فيه لم یتنهأ بالعیش: الصّحّة، و الأمن، و الغنی، و القناعة، و الأنیس الموافق» محمد

رضا، حکیمی، الحیاه، ترجمه احمد، آرام، جلد ۴، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۰ ش، ص ۳۷۵

۳- فاطمه، مرشدی، همان.

۴- حسین بن محمد، راغب اصفهانی، مفردات ألفاظ القرآن، بیروت، نشر دار القلم، ۱۴۱۲ق، ص ۲۲۰، نرم افزا جامع الحادیت

۵- محمد، دشتی، نهج البلاغه، کلمات قصار ۴۳۹ق: نشر اندیشه مطهر، چاپ دوم، ۱۳۹۱ ش، ص ۵۲۶

لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ^۱ زهد در بعد عملی به معنای چشم پوشی از پاره ای لذت ها و تمتعات مادی است. تحقق جلوه عملی زهد در زندگی فرد، پایه های زهد روحی را در دل او مستحکم می سازد. از این رو، امیر مؤمنان در پاسخ کسی که از علت پوشیدن جامه کهنه و مندرس وی پرسیده بود فرمود: «با پوشیدن این جامه دل خضوع می یابد و نفس رام می گردد و مؤمنان بدان تأسی می کنند»^۲

و دیگر دوری جستن از رفتارهای تجمل گرایانه؛ که تجمل گرایی به معنای رغبت به تجملات و توجه به ظواهر زندگی است. اسراف، تبذیر، ریخت و پاش بی مورد و خرج کردن های بی برنامه، یک بیماری اجتماعی است که از یک سو معنویت را در افراد می خشکاند و از سوی دیگر، می تواند به یک معضل برای جامعه تبدیل شود. انسان موجودی مرکب از دو بعد ماده و معنی است و هر یک از دو بعد وجودی او، نیازهای خاص فرد را دارد که باید برآورده گردد. دین مبین اسلام در عین حال که به زندگی دنیایی انسان توجه دارد مسلمانان را به عدم افراط و تفریط در این زمینه فراخوانده است آنان را به یک زندگی معتدل و خوب دعوت می کند. رفاه، تجمل گرایی و غرق شدن در دریای لذایذ و نعمت های دنیوی و دور شدن از معنویات، باعث طغیان و سرکشی انسان میشود. انحطاط اجتماعی، از جمله آثار زیان بار تجمل گرایی است. ورود در بازار رقابت تجمل گرایی گناهای چون غرور، حسد، کینه توزی و شهوت پرستی را به دنبال خواهد داشت. پشت کردن به ارزش ها و امور معنوی و اخلاقی، از جمله آثار شوم تجمل گرایی است. اولین گام برای مبارزه با اسراف و اصلاح نمودن الگوی مصرف، ایمان و زهد دینی است. زن می تواند با خودسازی خود و با کدبانو گری از وضع درآمد و وضع خانوادگی خود آگاهی کامل داشته باشد و از تفریحات

۱- حدید(۵۷)، آیه ۲۳

۲- حسن بن فضل، طبرسی، مکارم الأخلاق، چاپ چهارم، قم: نشر شریف رضی، ۱۳۷۰ ش، ص ۱۱۳

غیر ضروری بکاهد و هدفش بهتر کردن وضع خانه باشد و از تنظیم بودجه خانوادگی اطلاع داشته باشد و نقش خود را در مسیر قناعت در خانواده پر رنگ تر کند.^۱

۱- فرزانه، طالقانی، "بررسی رفتارهای تجمل گرایانه و تأثیر آن بر خانواده و جوامع" چکیده مقالات، فاطمه سادات، حسینی اسحاق آبادی، بی جا، بی تا، ص ۱۷۰

فصل چهارم:

مدیریت زن در نقش همسری و مادری

گفتار اول:

مدیریت زن در نقش همسری

مخارج منزل را معمولاً مرد تأمین می کند. اوست که شبانه روز زحمت می کشد و درآمدش را در طبق احساس نهاده تقدیم خانواده می کند، و این کار را یک وظیفه شرعی و وجدانی خود می شمارد و از روی عشق و علاقه انجام می دهد، برای رفاه و آسایش خانواده هرگونه رنج و ناراحتی را تحمل میکند و از خوشی آنها لذت می برد.^۱

زن در حیات و زندگی انسانی و در بابر این ریا، همتای مرد به حساب می آید و جزئی است از جامعه اسلامی به هم پیوسته ای که هم چون ساختمان اندام هایش همدیگر را تقویت می کنند و نگه می دارند پس بر وی واجب است که متوجه چیزهایی باشد که با مقام، جایگاه، قدرت، لیاقت و شایستگی وی تناسب داشته و برای جامعه به طور کلی و برای خانواده به طور خصوصی مفیدتر است.^۲ اما این زن است که به منزل شوهر و اداره آن اهمیت می دهد و به قدر امکان در غیر آن با مرد همکاری و تعاون می نماید و این به عنوان وظیفه دوم و صفت ثانویه است و شواهد و تجارب زندگی بر کفایت و توانایی زن و نیکو انجام دادن در این زمینه دلالت دارد.^۳

محیط خانه که کلاس درس زندگی و حقوق است. خود یک اداره است و مدیریت آن به عنوان خانه داری به عهده بانوان است. بانوان یک چنین پست حساسی را هرچند اسلام بر عهده آنها نگذاشته است اداره می کنند. اداره منظم و صحیح و شایسته خانه، خود یک هنر و مرتبه ای شوهر داری و دارای فضیلت و ثواب بسیاری است.^۴

در روایت ها، زنی شایسته دانسته شده که یار و یاور شوهرش باشد؛ روزگار را علیه او نشوراند.^۵

۱- ابراهیم، امینی، همسر داری، چاپ بیست و پنجم، قم: موسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۷ش، ص ۲۳۳

۲- رسول، جمال محمد فقی، همان، ص ۹۶

۳- همان، ص ۵۱

۴- حسین، نوری همدانی، همان، ص ۴۲۵

۵- حسن بن فضل، طبرسی، همان، ص ۱۹۲

در دیدگاه اسلام، خدمات رسانی متقابل زن و شوهر از حیث معیشتی، به عنوان یکی از کارکرد های خانواده مفروض گرفته شده است. اسلام زنان شایسته را زنانی می داند که در رفع نیازهای معیشتی خانواده به شوهران خود، به ویژه با انجام دادن کارهای خانگی، یاری برسانند و با پاداش های معنوی فراوانی که برای این امر مقرر کرده، زنان را به خدمات خانگی تشویق نموده است.^۱

نقش هایی نیز وجود دارد که از طرف زن می بایست مورد توجه خاص قرار گیرد در صورتی که زن نسبت به این نقش ها توجه داشته باشد و آنها را انجام دهد، به ایجاد استحکام در خانواده کمک کرده است این نقش ها عبارتند از:

همدلی و همراهی با شوهر: زن بایستی در مسائل و مشکلاتی که شوهر در اداره زندگی در پیش روی خود دارد با او همدلی کند و این همدلی را به صورت های مختلف ابراز نماید. احساس همدلی که شوهر در همسر خود مشاهده می کند جرأت و شهامت برای مقابله با سختی ها و نیروهای روانی او را افزایش می دهد. تشویق نیز یکی دیگر از نیازهای مردان است هر مردی برای امیدوار بودن به زندگی به تشویق همسر خود نیازمند است تشویق و قدرشناسی از زحمات و تلاش های مرد، احساس ارزشمندی و رضایت را به او هدیه می کند که این رضایت مندی شوهر به محیط خانواده خود منتقل می کند.^۲

نداشتن توقعات بیجا: امکانات مالی و درآمد همه افراد، یکسان نیست و همه نمی توانند در یک سطح زندگی کنند. هر خانواده ای باید حساب دخل و خرج خودشان را بکنند و بر طبق درآمدشان خرج کنند انسان در هر شرایطی می تواند زندگی کند. از این رو، عاقلانه نیست که برای تهیه

۱- حسین، بستان نجفی و دیگران، اسلام و جامعه شناسی خانواده، چاپ پنجم، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

۱۳۸۹، ص ۱۰۷

۲- زهره، قیصری، "نقش زن در رشد خانواده"، حوزه علمیه فاطمه الزهرا (سلا الله علیها)، شهرستان شیراز، سطح

دو، سال ۹۲، ص ۵۵

امور غیر ضروری دست به قرض و نسیه بزند.^۱ نکته ای که باید مورد توجه قرار بگیرد این است که برای مرد سخت است، اگر همسر از او درخواستی بکند و او نتواند خواسته همسرش را برآورده کند؛ در اینجا است که بعضی از مردانی که از نظر ایمان ضعیف هستند، برای اینکه خواسته همسرشان را برآورده کند، از اقدام به هر کاری دریغ ندارند؛ خواه کو فروشی باشد یا غش و تقلب در معامله و....؛ زیرا به قدری این خواسته برای او سنگین و گران است که حاضر است برای پاسخگویی به آن، دست به هر خلافی که می تواند بزند اما کسی که مؤمن باشد و نخواهد از راه کسب حرام برای پاسخگویی به خواسته همسر خود اقدام کند، بسیار مشکل است و چه خوب است همسران موقعیت شوهران خود را از نظر مالی در نظر گرفته، و انتظارات و توقعات خود را بر مبنای واقعیت درآمد و هزینه های ضروری خانواده تنظیم کند.^۲ به عبارت دیگر داشتن قناعت در زندگی که از کارکردهای قناعت در زندگی مشترک و روابط همسران با یکدیگر عبارتند از: ۱- تفکیک انتظارات معقول و منطقی از خواسته های تفریحی و غیر ضروری؛^۲ کاهش دادن انتظارات خویش از همسر؛^۳ پرهیز از مقایسه همسر با دیگران در جنبه های ظاهری، مادی و اقتصادی.^۳

حفظ دارایی های همسر: قرآن زنانی را صالح و وارسته می داند که اهل حفظ اند. برخی از مفسران واژه «حافظات» را در آیه ۳۴ نساء به زنانی ترجمه کرده اند که دارایی های همسرانشان را در غیاب آنان حفظ می کنند.^۴ این معنا در روایت ها تکرار شده است. در برخی روایت ها مدیریت

۱- ابراهیم امینی، همان، ص ۶۳

۲- زهره، قیصری، همان، ص ۵۷

۳- فریبا، علاسوند، همان، ص ۹۰

۴- محمد باقر، موسوی همدانی، ترجمه تفسیر ارمیزان، قم: نشر جامعه مدرسین حوزه علمیه

قم، ۱۳۷۴ ش، ص ۵۴۳، نرم افزار جامع التفاسیر

درست و بجای دارایی نیز از ویژگی های زنان شایسته دانسته شده است که خود می تواند مصداقی از امانتداری باشد.^۱

اگر زن این وظایف را خوب ایفا کند، دختران وی هم این کارها را به خوبی برای شوهرانشان انجام می دهند؛ و این عمل در طول نسل های متمادی ادامه خواهد یافت.^۲

۱- محمد بن حسن، حر عاملی، وسائل الشیعه، جلد ۲۰، قم: مؤسسه آل البيت (علیهم السلام)، ۱۴۰۹ق، ص ۳۰، نرم افزار جامع الحدیث.

۲- محمود، حائریان اردکانی، همان، ص ۴۱

گفتار دوم:

مدیریت زن در نقش مادری

کانون خانه، هسته مرکزی جامعه و مقدس ترین محیط برای رشد انسانها است. بدین روی کسانی که با فراگیری اصول صحیح انسانی و تربیتی از این آموزشگاه فارغ التحصیل می شوند، با پا نهادن در محیط اجتماع، می توانند، سهم مهمی در اصلاح خود و جامعه بر گردن گیرند. در این میان نقش مدیریت و سازندگی زن در رشد و تکامل اعضای خانواده، تعیین کننده است و هرچه مدیریت و تدبیر او در حسن اداره شئون مختلف، قوی تر و مطلوب تر باشد، محیط خانواده لطیف تر و اعضای آن در پیشبرد اهداف زندگی مشترک، هماهنگ تر خواهند بود.^۱

نقش ویژه زن در قالب مادر و پایه اساسی خانواده در مراقبت و تربیت فرزند و نشان دادن عواطف لازم به وی و توجه به رشد سالم جسمانی و روانی فرزند اهمیت خود را مشخص می سازد. فرزندان برای رشد روانی سالم خود نیاز به وجود مادری با محبت، با عاطفه با انرژی و شاد دارند.^۲ زنان در رشد فضائل اخلاقی خانواده و اجتماع و هدایت آنها در مسیر رسیدن به کمال نقش مهم و بسزایی دارند. او در نقش مادری ظاهر می شود و مسئولیت سنگین به عنوان تربیت به عهده اوست و هم چنین او یک الگوی رفتاری برای فرزندان محسوب می شود و کسی که به عنوان مربی و الگوی رفتاری خانواده ایفای نقش مبی کند باید یک انسان خود ساخته، با تقوا و دارای رفتارهای مناسب باشد تا بتواند بهتر انجام وظیفه کند زن ابتدا باید خودسازی کند و بعد با تربیت مناسب فرزندان و شوهر داری نیکو و انجام وظیفه در خانه فرد سازی کند و نیازهای مادی، معنوی و عاطفی آنها را تأمین کند و آنها را به شایستگی تحویل جامعه دهد و در آخرین مرحله جامعه سازی کند.^۳

۱- علی، رفیعی، درآمدی بر سیره فاطمی، چاپ سوم، قم: نشر سپهر، ۱۳۸۷ش، ص ۱۲۹

۲- عبد الله، جوادی آملی، زن در آیینہ جما و جلال، قم: نشر اسراء، ۱۳۸۳ش، ص ۹

۳- زهره، قیصری، همان، ص ۶۹

اسلام، اجتماع سالم را در خانواده سالم می بیند، و طرح خانواده سالم را حتی پیش از تولد طفل طراحی می کند. در این راستا، مادر و شخصیت او را در شکل گیری شاکله وجودی فرزند مؤثر می داند، تمامی رفتار والدین را از زمان حمل و تولد تا سالهای اولیه کودکی زمینه ای مهم برای رشد بُعدی طفل می شمارد.^۱

تربیت ایجاد سازگاری در بشر، برای زندگی در طبیعت و اجتماع است. انسان بر خلاف حیوان باید این سازگاری را از طریق یادگیری کسب کند. این عمل سازگاری همان تربیت است. که مادر به عنوان مدیر داخل خانه و مسئول اصلی تربیت فرزندان میتواند با آموزش مسائل مالی به فرزندان خود، تربیت اقتصادی به سزایی داشته باشد که از جمله ی آموزش ها می توان به موارد زیر اشاره کرد: مادر باید ارزش پول، که دسترنج پدر خانواده است را به فرزندان بیاموزد؛ باید آنها رعایت میانه روی و پرهیز از خواسته های نامعقول را آموزش داد؛ فرزندان باید ارزش کار و تلاش و نقش آن در بهبود وضع مالی خانواده را بدانند؛ مادر نباید در حضور فرزندان از کمبودهای مالی شکایت کند، پس انداز کردن را با دانه قلمک به آنها آموزش داد؛^۲

۱- سمین دخت، بهزاد پور، زن در توسعه مفاهیم اسلامی، بی جا، ۱۳۷۸ش، ص ۲۰۴

۲- محمود، حائریان اردکانی، همان، ص ۱۴۱

نتیجه گیری:

در هر خانواده ای حیات اقتصادی دارای دو منبع است. منبع «دارایی» و منبع «درآمدی». دارایی آن چیزی است که به عنوان توان اقتصادی و پشتوانه مالی فرد از آن بهره مند است.

بزرگترین اختلال در حیات اقتصادی جوامع مواجهه با فقر است یعنی فقدان منبع دادرایی و منبع درآمد فقر می توان در اثر کسالت و تنبلی باشد و هم چنین می تواند در اثر حوادثی چون زلزله و خشکسالی و... باشد، اختلال اقتصادی در خانواده علاوه بر عوامل فوق می تواند در اثر عدم تدبیر مناسب بر دخل و خرج، روحیه مصرف گرایی، اسراف و عدم رعایت باید ها و نبایدهای معاش سالم، کثرت مصرف کننده ها و عدم مکفی بودن درآمد، وجود رفتارهای غیر وجدانی و اخلاقی در بین اعضای خانواده نسبت به درآمد و دارایی و... باشد. که هر کدام می تواند اختلال های جدی را در حیات اقتصادی خانواده ایجاد کند. در اینجا نقش والدین در نهادینه کردن فرهنگ تعفف و خویشن داری، عزت نفس، صبری، تلاش، و سخت کوشی، ساده زیستی و پایین آوردن سطح توقعات در محیط خانواده کمک شایانی می نماید.

نقش مدیریت و سازندگی زن در رشد و تکامل اعضای خانواده تعیین کننده است. و هر چه مدیریت و تدبیر او در حسن اداره شئون مختلف از جمله اقتصاد خانواده قوی تر و مطلوب تر باشد، محیط خانواده از نظر اقتصادی به پیشبرد اهداف زندگی هماهنگ تر خواهد بود. و در بحران های اقتصادی با کمترین آسیب می توان گذشت.

راهکارها:

- ۱- نیازهای متعدد خانواده باید توسط زن مورد شناسایی و براساس اهمیت آن اولیت بندی نماید؛ که سبب تقویت و سلامت اقتصاد خانواده می شود.
- ۲- زن مخارج خانواده را بر حسب مدت زمان (روزانه، ماهیانه) می تواند تقسیم بندی کند و درآمد حاصل را با برنامه ریزی مناسب تحت نظارت خود قرار دهد.
- ۳- بین درآمد و مصرف تعادل و توازن برقرار سازند.
- ۴- زنان می توانند در تبدیل فرهنگ مصرف گرایی به فرهنگ صرفه جویی و قناعت محوری نقش مهمی را در خانواده و جامعه ایفا کنند.
- ۵- با آموزش های مهم مدیریت در خانه، مهارت های زندگی، و نحوه تحکیم بنیان اقتصادی خانواده نقش کارآمدی زن را در خانه میتوان بیشتر کرد.
- ۶- انجام مشاوره های اقتصادی برای کسب آگاهی در بهبود اقتصاد خانواده که آگاهی زنان در این زمینه از مؤثرترین عوامل بهبود اقتصاد در خانواده است.
- ۷- تغییر و اصلاح رفتار مصرف توسط زن نقش مهمی در اقتصاد خانواده دارد چرا که در بین اعضای خانواده به عنوان نخستین فرد می تواند به شناخت عادت های اشتباه و حذف باورهای غلط اقدام کند.

منابع و مأخذ:

قرآن

نهج البلاغه

الف (کتب فارسی):

- ۱- امینی، ابراهیم، همسر داری، چاپ بیست و پنجم، قم: موسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۷ش.
- ۲- انوری، حسن، فرهنگ بزرگ سخن، جلد هفتم، بی جا، نشر سخن، ۱۳۸۱ش.
- ۳- بستان نجفی و دیگران، حسین، اسلام و جامعه شناسی خانواده، چاپ پنجم، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۹ش.
- ۴- بهزاد پور، سمین دخت، زن در توسعه مفاهیم اسلامی، بی جا، ۱۳۷۸ش.
- ۵- جمال محمد فقی، رسول، زن در اندیشه اسلامی، مترجم: محمود، ابراهیمی، تهران: نشر احسان، ۱۳۸۲ش.
- ۶- جوادی آملی، عبدالله، زن در آئینه جما و جلال، قم: نشر اسرا، ۱۳۸۳ش.
- ۷- حائریان اردکانی، محمود، مدیر خانه، چاپ دوم، تهران: نشر دانشگاه الزهرا (سلام الله علیها)، ۱۳۸۴ش.
- ۸- حسینی اسحاق آبادی، فاطمه سادات، چکیده مقالات، بی جا، بی تا.
- ۹- حکیمی، محمد رضا، الحیاه، ترجمه احمد، آرام، جلد ۴، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۰ش.
- ۱۰- دشتی، محمد، نهج البلاغه، کلمات قصار ۴۳۹ قم: نشر اندیشه مطهر، چاپ دوم، ۱۳۹۱ش.

- ۱۱- دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، جلد دوم، چاپ دوم، تهران: نشر دانشگاه تهران، ۱۳۷۷ش.
 - ۱۲- رفیعی، علی، درآمدی بر سیره فاطمی، چاپ سوم، قم: نشر سپهر، ۱۳۸۷ش.
 - ۱۳- علاسوند، فریبا، زن در اسلام، جلد ۲، چاپ دوم، قم: نشر مطالعات و تحقیقات زنان، ۱۳۹۲ش.
 - ۱۴- عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، چاپ یازدهم، تهران: نشر امیر کبیر، ۱۳۷۶
 - ۱۵- قاضی، فاطمه، زن صدف آفرینش، چاپ یازدهم، بی جا، خادم الرضا (علیه السلام)، ۱۳۸۹ش.
 - ۱۶- قرشی بنایی، علی اکبر، قاموس قرآن، چاپ ششم، تهران: نشر دارالکتب اسلامی، بی تا.
 - ۱۷- کلانتری، علی اکبر، الگوی مصرف، چاپ سوم، قم: موسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۸ش.
 - ۱۸- کلینی، محمد، کافی، محقق علی اکبر، غفاری، محمد، آخوندی، ج ۵، چاپ چهارم، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ه.ق.
 - ۱۹- معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، جلد ۳، چاپ دوم، بی جا، نشر نامن، ۱۳۸۶ش
 - ۲۰- موسوی همدانی، محمد باقر، ترجمه تفسیر ارمیزان، قم: نشر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۳۷۴ش.
 - ۲۱- هلالی، سلیم بن قیس، کتاب سلیم بن قیس الهلالی، ج ۲، قم: الهادی، ۱۴۰۵ه.ق.
 - ۲۲- نوری همدانی، حسین، جایگاه بانوان در اسلام، چاپ دوم، نشر مهدی موعود، ۱۳۸۳ش.
- ب) کتب عربی:
- ۲۳- افریتی، ابن منظور، لسان العرب، جلد ۳، بی جا، بی تا.

۲۴- حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، جلد ۲۰، قم: مؤسسه آل البيت (علیهم السلام)، ۱۴۰۹ ق.

۲۵- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات ألفاظ القرآن، بیروت، نشر دار القلم، ۱۴۱۲ ق.

۲۶- طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الأخلاق، چاپ چهارم، قم: نشر شریف رضی، ۱۳۷۰ ش.

۲۷- طریحی، فخرالدین، مجمع البحرین، جلد ۳، قم: نشر اسلامی، ۱۳۷۰ ش.

۲۸- فراهیدی، خلیل بن احمد، کتاب العین، جلد ۵، قم: نشر اسوه، ۱۴۱۴ ه. ق.

۲۹- لويس معلوف، المنجد فی اللغة، ترجمه محمد بندر ریگی، جلد ۲، تهران: نشر ایران، بی تا.

(ج) مقاله ها:

۱- خواجه زاده، لیلا، "نقش وجایگاه زن در مدیریت اقتصاد ی خانواده" نشریه شمیم یاس، شماره ۱۴۲

۲- رشته احمد، طاهره، "رابطه اقتصاد مطلوب و عبودیت از دیدگاه قرآن" چکیده مقالات، فاطمه سادات، حسینی اسحاق آبادی، بی جا، بی تا

۳- طالقانی، فرزانه، "بررسی رفتارهای تجمل گرایانه و تأثیر آن بر خانواده و جوامع" چکیده مقالات، فاطمه سادات، حسینی اسحاق آبادی، بی جا، بی تا.

۴- کرمی، شمسی، "نقش زن در اقتصاد خانواده"، چکیده مقالات، فاطمه سادات، حسینی اسحاق آبادی، بی جا، بی تا.

۵- مرشدی، فاطمه، "نقش زن در اقتصاد خانواده"، چکیده مقالات، فاطمه سادات، حسینی اسحاق آبادی، بی جا، بی تا.

۶- معصومی، زهرا، "بررسی اقتصاد از دیدگاه نهج البلاغه" چکیده مقالات، فاطمه سادات، حسینی اسحاق آبادی، بی جا، بی تا.

۷- لفته ای، عاطفه، "رابطه تربیت اسلامی و معیشت مقتصدانه"، چکیده مقالات، فاطمه سادات، حسینی اسحاق آبادی، بی جا، بی تا.

(د) نشریه:

۱- شمیم یاس، شماره ۶ و ۱۲۷، "مدیریت زن برای رسیدن به سبک زندگی اسلامی" مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

۲- خواجه زاده، لیلا، "نقش و جایگاه زن در مدیریت اقتصادی خانواده" نشریه شمیم یاس، شماره ۱۴۲

(ه) پایان نامه:

۱- قیصری، زهره، "نقش زن در رشد خانواده"، حوزه علمیه فاطمه الزهرا (سلا الله علیها)، شهرستان شیراز، سطح دو، سال ۹۲.

(و) سایت:

۱- www.samamos.com

۲- www.teyan.zn.ir

(ز) نرم افزار:

۱- جامع التفاسیر.

۲- جامع الأحادیث.

